

บทที่ 2

ทบทวนวรรณกรรม ทฤษฎีที่ใช้และขั้นตอนการวิเคราะห์

การศึกษาต้นทุนและผลตอบแทนของการลงทุนทำสื่อร่าแพน กรณีศึกษากลุ่มพัฒนาผลิตภัณฑ์จักสานบ้านท่าดินแดง ตำบลสะแกกรัง อำเภอเมือง จังหวัดอุทัยธานีนั้น เพื่อศึกษาถึงต้นทุนและผลตอบแทนที่จะได้รับมีวรรณกรรมและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องดังนี้

ทบทวนวรรณกรรม

สาวิตรี เจริญพงศ์ (2537) ได้ทำการศึกษาและวิจัยเรื่องวิวัฒนาการศิลปหัตถกรรม โดยแบ่งการนำเสนอเนื้อหาเป็น 2 ประเด็นคือ การศึกษาวิวัฒนาการของศิลปหัตถกรรมมีความเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพสังคม สิ่งแวดล้อม และการศึกษาวิวัฒนาการของศิลปหัตถกรรม 3 ประเภทคือ เครื่องปั้นดินเผา เครื่องจักสาน และดอกไม้ประดิษฐ์ จากการศึกษาพบว่าวิวัฒนาการของศิลปหัตถกรรมไทยในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์มีความเปลี่ยนแปลงไปตามเหตุการณ์ในช่วงเวลาดังนี้คือ

1. สมัยแห่งการสืบทอดความรุ่งเรืองของอยุธยา (รัชกาลที่ 1-3) เครื่องจักสานที่ใช้กันทั่วไปไม่จำกัดเฉพาะท้องถิ่น คือเครื่องจักสานที่รู้จักกันดีมานานแล้ว เช่น ตะกร้า กระบุง กระจาด เสื่อ นอกจากนี้ยังมีเครื่องจักสานที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว เช่น เครื่องเงินในภาคเหนือ เครื่องจักสานอันเนื่องมาจากการบริโภคข้าวเหนียวในภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ แต่ไม่มีหลักฐานชัดเจนเนื่องจากเครื่องจักสานประดิษฐ์จากวัสดุที่เสื่อมสลายง่าย ไม่คงทนถาวร

2. สมัยแห่งการปรับปรุงประเทศให้ทันสมัยตามแบบตะวันตก (รัชกาลที่ 4-5) มีหลักฐานเกี่ยวกับเครื่องจักสานมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาพถ่าย ในระยะนี้ปรากฏให้เห็นคือหลักฐานการใช้จอบ เสื่อจันทบุรี เครื่องจักสานย่านลิเภา

3. สมัยแห่งการสร้างเอกลักษณ์ไทยและพึ่งตนเอง (รัชกาลที่ 6) มีการสอนการทำเครื่องจักสานในโรงเรียนทั้งระดับประถมศึกษาจนถึงระดับอาชีวศึกษา

4. สมัยแห่งการสร้างชาติ (สมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม) ตั้งโรงงานอุตสาหกรรมเครื่องจักสานเนื่องจากเครื่องจักสานได้เข้ามามีบทบาทในฐานะของส่วนประกอบการแต่งกาย คือ หมวก กระเป๋าถือ

5. สมัยแห่งการพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ (สมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นต้นมา) มีการพัฒนาทางกรรมวิธีการผลิตที่มีความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและเครื่องทุ่นแรง โดยมีการผลิตเป็นจำนวนมากในรูปของอุตสาหกรรมในครัวเรือนและมีวัตถุประสงค์เพื่อการส่งออกด้วย

6. สมัยแห่งการฟื้นฟูศิลปหัตถกรรม (ทศวรรษ 2520 เป็นต้นมา) ได้มีนโยบายฟื้นฟูและอนุรักษ์ศิลปหัตถกรรมไทยอย่างเห็นได้ชัดโดยมีความพยายามสนับสนุนงานประเภทเครื่องจักสานตามท้องถิ่นต่างๆ ที่กำลังจะหมดไป โดยเฉพาะเครื่องจักสานย่านลิเภาได้รับความสนใจมาก ตะกร้าก็มีบทบาทมากขึ้นในฐานะของการเป็นสิ่งทดแทนวัสดุหรือภาชนะประเภทพลาสติก

จากการศึกษาพบว่าปัจจัยที่มีส่วนทำให้ศิลปหัตถกรรมมีความเปลี่ยนแปลงได้ 4 ประการ คือ

1. นโยบายของผู้นำ
2. ความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี
3. สภาพแวดล้อมและขนบธรรมเนียมประเพณี
4. ความเปลี่ยนแปลงของวิถีการดำเนินชีวิต

นิยม คำบุญทา (2545) ได้ศึกษาเกี่ยวกับต้นทุนและผลตอบแทนจากการลงทุนทำครกหิน ภูมิศึกษา กลุ่มพัฒนาผลิตภัณฑ์ครกหินบ้านไร่ศิลาทอง ตำบลพิชัย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง การศึกษาได้ใช้วิธีการสัมภาษณ์โดยใช้แบบสอบถาม โดยแบ่งกลุ่มของช่างสักครกหินตามลักษณะงานที่ทำได้ 4 ลักษณะคือ ครอบคร้วที่ขูดหินมาขาย ครอบคร้วที่แกะสลักหิน ครอบคร้วที่ตีเหล็ก และครอบคร้วที่เจียรระไนหิน โดยรวบรวมข้อมูลที่ได้มาทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ยร้อยละ และรวบรวมข้อมูลจากหนังสือและวารสารที่เกี่ยวข้อง

ผลการศึกษาพบว่า ช่างสักครกหินใช้แรงงานครอบคร้วเป็นสมาชิกที่ช่วยกันทำครกหิน และสากทั้งหมด 225 คน แบ่งเป็นสมาชิกที่ขูดหินมาขาย 36 คน คิดเป็นร้อยละ 16 สมาชิกที่แกะสลักครกหิน 143 คนคิดเป็นร้อยละ 63.56 สมาชิกที่แกะสลักสาก 35 คนคิดเป็นร้อยละ 15.56 และสมาชิกที่เจียรระไนครกและสาก 11 คน คิดเป็นร้อยละ 4.88 เหตุผลที่ช่างสักครกหินนิยมทำ แกะสลักครกหินและสากกันเพราะเป็นอาชีพที่ทำมานานจนเกิดความชำนาญและส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นของจังหวัดลำปาง

ต้นทุนการทำครกหินประกอบด้วยค่าใช้จ่ายในการลงทุน 373,507 บาท และค่าใช้จ่ายในการผลิต 9,752,815.93 บาท ได้รับรายได้ทั้งสิ้น 12,230,035 บาท ต้นทุนการทำครกหินส่วนใหญ่เป็นต้นทุนวัตถุดิบ 2,480,235 บาท และค่าแรงงานในการสลักหิน 4,012,630 บาท การแกะสลักครกหินแบ่งตามขนาด 6-9 นิ้ว โดยต้นทุนการทำครกหินเฉลี่ยขนาด 6 นิ้วเท่ากับ 84.93 บาท ขนาด 7 นิ้ว เท่ากับ 97.99 บาท ขนาด 8 นิ้ว เท่ากับ 111.05 บาท ขนาด 9 นิ้วเท่ากับ 124.13 บาท ปริมาณ

ผลผลิตของครกหินขนาด 6 นิ้วเท่ากับ 12,548 ลูก ขนาด 7 นิ้วเท่ากับ 31,039 ลูก ขนาด 8 นิ้วเท่ากับ 25,713 ลูก ขนาด 9 นิ้วเท่ากับ 2,790 ลูก และสากเท่ากับ 96,855 อัน มีราคาขายเฉลี่ยต่อลูก ขนาด 6 นิ้วลูกละ 120 บาท ขนาด 7 นิ้วลูกละ 130 บาท ขนาด 8 นิ้วลูกละ 140 บาท และขนาด 9 นิ้วลูกละ 170 บาท สากอันละ 27 บาท กำไรสุทธิประจำปี ขนาด 6 นิ้วเท่ากับ 440,058.36 บาท ขนาด 7 นิ้ว 993,558.39 บาท ขนาด 8 นิ้ว 744,391.35 บาท ขนาด 9 นิ้ว 127,977.30 บาท และสาก 381,608.70 บาท มีอัตราส่วนกำไรต่อต้นทุน ขนาด 6 นิ้วเท่ากับร้อยละ 41.29 ขนาด 7 นิ้วเท่ากับร้อยละ 32.67 ขนาด 8 นิ้วเท่ากับร้อยละ 26.07 ขนาด 9 นิ้ว เท่ากับ 36.95 และสากเท่ากับร้อยละ 17.09 อัตราส่วนกำไรต่อค่าขาย ขนาด 6 นิ้วเท่ากับร้อยละ 29.23 ขนาด 7 นิ้วเท่ากับร้อยละ 24.62 ขนาด 8 นิ้วเท่ากับ ร้อยละ 20.68 ขนาด 9 นิ้วเท่ากับร้อยละ 26.98 และสากเท่ากับร้อยละ 14.59 และมีอัตราส่วนผลตอบแทนจากการลงทุน ครกขนาด 6 นิ้วเท่ากับร้อยละ 117.82 ครกขนาด 7 นิ้วเท่ากับร้อยละ 266.01 ครกขนาด 8 นิ้วเท่ากับร้อยละ 199.30 ครกขนาด 9 นิ้วเท่ากับร้อยละ 34.26 และสากเท่ากับ ร้อยละ 102.17 ผลก็คือครกขนาด 7 นิ้วมี ผลตอบแทนจากการลงทุนสูงสุด

กนกวลี ขันดี (2545) ได้ศึกษาเกี่ยวกับต้นทุนและผลตอบแทนจากการลงทุนของผลิตผล จากคอกดาวเรืองเพื่อการส่งออกเป็นการวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทนในรูปของระยะเวลา คืนทุน (Payback Period) มูลค่าปัจจุบันสุทธิ (Net Present Value) และอัตราผลตอบแทนจากการลงทุน (Internal Rate of Return)

ผลการศึกษาพบว่าการดำเนินงานของกิจการปี 2544 ดีกว่าปี 2543 เนื่องจากขยายกำลัง การผลิตแต่อัตราส่วนทางการเงินด้านการบริหารสินทรัพย์อยู่ในเกณฑ์ค่อนข้างต่ำ เนื่องจากบริษัท มีหนี้สินจำนวนมาก จากการประเมินความเป็นไปได้ในการลงทุนพบว่ามีความเหมาะสมต่อการ ลงทุนเพราะใช้ระยะเวลาคืนทุน 16 เดือน 17 วัน มีมูลค่าปัจจุบันสุทธิเท่ากับ 258,66,859 บาท ซึ่งมี ค่ามากกว่าศูนย์ หมายถึงอัตราผลตอบแทนที่ดี และอัตราผลตอบแทนที่แท้จริงจากการลงทุนเท่า กับ 59.28 ต่อปี ซึ่งมีค่ามากกว่าอัตราดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมประเภท ลูกค้าชั้นดี ณ วันที่ 2 มกราคม 2545 ของธนาคารแห่งหนึ่งซึ่งบริษัทได้กู้ยืมไว้คืออัตราร้อยละ 8 ต่อปี แต่ผู้ลงทุนควรพิจารณา องค์ประกอบอื่นที่เกี่ยวข้องนอกเหนือจากการวิเคราะห์ทางด้านบัญชีและการเงินเช่น ด้านการตลาด ด้านเทคนิค ด้านการจัดการ เพื่อช่วยให้การตัดสินใจในการประเมินความเป็นไปได้ของโครงการ มีประสิทธิภาพมากขึ้น

วิบูลย์ ฉัตรวรรณ (2539) ได้ศึกษาวิจัยเครื่องจักสานในประเทศไทย (พ.ศ. 2523-2524) ผลการศึกษาวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. ความเป็นมาของเครื่องจักสานพบว่าเครื่องจักสานเป็นเครื่องมือเครื่องใช้เก่าแก่ ของ มนุษย์ที่มีอายุหลายพันปีเป็นงานศิลปหัตถกรรมและหัตถกรรมที่มีพัฒนาการอย่างช้าๆ หลักฐาน

แสดงว่าคนไทยใช้เครื่องจักสานมานานแล้วและเครื่องจักสานบางชนิดที่ใช้อยู่ในปัจจุบันเป็นเครื่องจักสานที่มีรูปทรงคล้ายคลึงกับเครื่องจักสานในอดีตโดยมิได้เปลี่ยนแปลงไปมากนัก

2. เครื่องจักสานภาคต่างๆ ทั่วประเทศในปัจจุบันยังมีความจำเป็นในชีวิตประจำวันของชาวชนบทคือ

2.1 เครื่องจักสานเป็นเครื่องมือเครื่องใช้ที่สร้างขึ้นตามสภาพสิ่งแวดล้อมที่ช่วยเอื้ออำนวยประโยชน์ใช้สอยโดยเฉพาะและยังไม่มีเครื่องมือเครื่องใช้อื่นทดแทน

2.2 เครื่องจักสานที่มีความจำเป็นต่อการดำรงชีวิตและให้ประโยชน์ในด้านการใช้สอยและด้านเศรษฐกิจ คือ ทำใช้ในครัวเรือนและยังสามารถผลิตเป็นอาชีพรอง

2.3 เครื่องจักสาน ที่เป็นสิ่งจำเป็นเกี่ยวเนื่องกับความคติความเชื่อและศาสนาของท้องถิ่น

3. เครื่องจักสานมีเอกลักษณ์และลักษณะเฉพาะท้องถิ่นที่ต่างกันด้านรูปทรง โครงสร้าง และลวดลาย เอกลักษณ์และลักษณะเกิดจากการเลือกใช้วัสดุท้องถิ่น

4. องค์ประกอบสำคัญในการสร้างเครื่องจักสาน คือ หน้าที่ใช้สอย วัสดุ โครงสร้าง รูปทรงลวดลายการเริ่มต้นและการเก็บริม

5. เครื่องจักสานมีคุณค่าแบ่งเป็น 2 ลักษณะคือคุณค่าที่เกิดจากประโยชน์ใช้สอยและคุณค่าทางความงามและศิลปะ

6. การถ่ายทอดความรู้เชิงช่างในการทำเครื่องจักสานส่วนใหญ่ได้รับการถ่ายทอดมาจากรบรรพบุรุษเป็นลักษณะการสอนกันในครอบครัว มีบ้างที่ได้รับถ่ายทอดมาจากเพื่อนบ้านและฝึกฝนด้วยตนเองแต่มีจำนวนน้อย

7. แหล่งผลิตเครื่องจักสานมีทั่วทุกภาคที่ผลิตเป็นอาชีพหลักและอาชีพรอง

8. การใช้วัสดุในการทำเครื่องจักสาน พบว่าในบางท้องถิ่นที่ผลิตเครื่องจักสานเป็นอุตสาหกรรมในครัวเรือนเริ่มขาดแคลนวัสดุบ้างแล้วและบางชนิดเริ่มมีราคาแพง

9. แนวโน้มในการผลิตเครื่องจักสาน ในปัจจุบันสูงขึ้นและมีการผลิตอย่างเป็นลำเป็นสันในหลายท้องที่และมีบางแห่งได้รับการส่งเสริมจากทางราชการ

ทฤษฎีที่ใช้

ในส่วนของทฤษฎีที่ใช้นั้นประกอบด้วยทฤษฎีต้นทุนและทฤษฎีผลตอบแทนดังนี้

ทฤษฎีต้นทุน

ดวงมณี โกมารทัต (2544: 35-36) ได้กล่าวถึงการจำแนกต้นทุนตามส่วนประกอบผลิตภัณฑ์ดังนี้

1. วัสดุคิบ (Materials) คือวัสดุคิบที่นำมาใช้เป็นส่วนประกอบที่สำคัญ ในการทำให้ผลิตภัณฑ์นั้นสำเร็จรูป ต้นทุนวัสดุคิบแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ

1.1 วัสดุคิบทางตรงหรือวัสดุคิบ โดยตรง (Direct Materials) หมายถึงวัสดุคิบที่นำไปใช้ในการผลิตสินค้าหรือบริการ โดยตรงสามารถคำนวณได้ง่ายกว่าต้นทุนวัสดุคิบที่รวมอยู่ในการผลิตสินค้าหนึ่งหน่วยเป็นเท่าใด

1.2 วัสดุคิบทางอ้อมหรือวัสดุคิบ โดยอ้อม (Indirect Materials) หมายถึงวัสดุคิบที่ใช้ในการผลิตสินค้านั้นแต่ใช้เป็นจำนวนน้อย เป็นการยากที่จะทราบได้ว่าจะต้องใช้วัสดุคิบเหล่านี้ในการผลิตสินค้าหนึ่งหน่วยเท่ากับเท่าใด

2. ค่าแรง (Labor) คือจำนวนเงินที่กิจการจ่ายเป็นค่าตอบแทนแรงงานในการผลิตสินค้าหรือบริการ การจ่ายค่าแรงอาจจะอยู่ในรูปต่างๆ เช่น ในรูปของเงินเดือน ค่าแรงรายชั่วโมง ค่าแรงรายชิ้น หรือในรูปของผลตอบแทนอื่นๆ โดยปกติจะแยกค่าแรงเป็น 2 ประเภทคือ

2.1 ค่าแรงทางตรง (Direct Labor) คือค่าแรงที่ต้องเกิดขึ้นเพื่อเปลี่ยนสภาพวัสดุคิบให้เป็นสินค้าสำเร็จรูป หรือเป็นค่าแรงที่เกี่ยวกับกรผลิตสินค้านั้นๆ โดยตรงและสามารถคำนวณต้นทุนค่าแรงที่เกี่ยวกับการผลิตสินค้าแต่ละหน่วยได้โดยง่าย

2.2 ค่าแรงทางอ้อม (Indirect Labor) หมายถึงค่าแรงที่ไม่ได้ใช้หรือไม่ได้เกี่ยวข้องกับกรผลิตโดยตรง เช่น เงินเดือนของยาม ภารโรง เนื่องจากบุคคลเหล่านี้ไม่ได้เป็นผู้ผลิตสินค้าโดยตรง ทั้งยังเป็นการยากที่จะติดตามรายการดังกล่าวเข้าในหน่วยที่ผลิต ทำให้ไม่สามารถคำนวณต้นทุนค่าแรงเข้าในการผลิตสินค้าได้ นิยมจัดรายการนี้ไว้ในค่าใช้จ่ายในการผลิต

3. ค่าใช้จ่ายกรผลิต หรือสอหุ่ยกรผลิต หรือค่าใช้จ่ายโรงงาน (Factory Overhead หรือ Manufacturing overhead หรือ Indirect Manufacturing Costs) หมายถึงต้นทุนทั้งหมดที่เกิดขึ้นในการผลิตสินค้าหรือบริการ นอกเหนือจากรายการวัสดุคิบทางตรงและค่าแรงทางตรง

ทฤษฎีผลตอบแทน

เบญจวรรณ รัชต์สุธี (2540: 34-35) ได้กล่าวถึง วิธีการวิเคราะห์ผลตอบแทนทั้งหมด 3 วิธี โดยแต่ละวิธีมีดังนี้

1. อัตรากำไรต่อต้นทุน หมายถึง อัตราส่วนเปรียบเทียบระหว่างกำไรที่เกิดขึ้นหลังจากหักค่าใช้จ่ายต่างๆ แล้วเทียบกับต้นทุนทั้งสิ้น
  2. อัตราส่วนของกำไรต่อค่าขาย หมายถึง อัตราส่วนเปรียบเทียบระหว่างกำไรที่เกิดขึ้นหลังจากหักค่าใช้จ่ายต่างๆ แล้วเทียบกับยอดขาย
  3. อัตราส่วนผลตอบแทนจากการลงทุน หมายถึง อัตราส่วนที่เกิดจากการเปรียบเทียบระหว่างกำไรที่เกิดขึ้นหลังจากหักค่าใช้จ่ายต่างๆ แล้วเทียบกับสินทรัพย์ไม่หมุนเวียนที่ใช้ในกิจการ
- นภาพร ณ เชียงใหม่ (2540: 52) กล่าวถึงผลตอบแทนดังนี้

อัตรากำไรขั้นต้น (The Gross Profit Margin) เป็นอัตราส่วนที่ให้ผู้วิเคราะห์ทราบถึงนโยบายการผลิตและการตั้งราคา อัตราส่วนนี้จะชี้ให้เห็นว่าร้อยละของค่าขายหลังจากหักต้นทุนสินค้าที่ขายเหมาะสมกับการตั้งราคาขายหรือไม่และเป็นข้อสังเกตเกี่ยวกับนโยบายการตั้งราคาและการบริหารต้นทุน โดยมีวิธีการคำนวณดังนี้

$$\text{อัตรากำไรขั้นต้น} = \frac{\text{กำไรเบื้องต้น}}{\text{ขาย}} \times 100$$

ขั้นตอนการวิเคราะห์

ในการวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทนจากการลงทุนทำเสื่อรำแพน ของกลุ่มผลิตภัณฑ์ จักสานบ้านท่าดินแดงตำบลสะแกกรัง อำเภอเมือง จังหวัดอุทัยธานีการวิเคราะห์ได้แบ่งขนาดของผลิตภัณฑ์เป็น 4 ขนาดคือ

1. ขนาด 2 ตารางเมตร คือ ขนาดกว้าง 1 เมตร ยาว 2 เมตร
2. ขนาด 3 ตารางเมตร คือ ขนาดกว้าง 1.5 เมตร ยาว 2 เมตร
3. ขนาด 6 ตารางเมตร คือ ขนาดกว้าง 3 เมตร ยาว 2 เมตร
4. ขนาด 20 ตารางเมตร คือ ขนาดกว้าง 4 เมตร ยาว 5 เมตร

และได้กำหนดขั้นตอนการวิเคราะห์ดังนี้

1. วิเคราะห์ต้นทุนของการผลิตเสื่อรำแพนประกอบด้วย

- วัตถุดิบทางตรง ต้นทุนของไม้ไผ่ที่ใช้ในการผลิตการวิเคราะห์จะวิเคราะห์โดยการแบ่งขนาดของไม้ไผ่ออกเป็น 3 ขนาดคือลำขนาดเล็ก ลำขนาดกลาง และลำขนาดใหญ่ แบ่งการผลิตออกเป็น 4 ขนาด (ขนาดตั้งทำจะขึ้นอยู่กับข้อตกลงดังนั้นจึงไม่นำมาวิเคราะห์)

- วัตถุดิบทางอ้อม เช่น น้ำยาเคลือบเงา แร่สี (ถ้าเป็นการทำเสื่อรำแพนตามปกติจะไม่ได้ใช้แต่ถ้าเป็นงานสั่งทำต้องใช้)

- ค่าแรงทางตรง ค่าแรงงานที่ใช้ในการผลิตเสื่อรำแพน

- ค่าใช้จ่ายในการผลิต ได้แก่ เครื่องมือและอุปกรณ์ที่ใช้ในการจักตอก

2. วิเคราะห์ผลตอบแทนในการลงทุนทำเสื่อรำแพน

การวิเคราะห์ผลตอบแทนในการลงทุนทำเสื่อรำแพนจะทำการศึกษาและวิเคราะห์โดยเลือกใช้ 3 วิธีดังนี้คือ

2.1 อัตรากำไรต่อต้นทุน

2.2 อัตราส่วนของกำไรต่อยอดขาย

2.3 อัตรากำไรขั้นต้น

ในการศึกษาการวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทน เมื่อมีการเก็บรวบรวมข้อมูลเรียบร้อยแล้วจะนำข้อมูลที่ได้มาประมวลผลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปที่ใช้คำนวณค่าสถิติเพื่องานวิจัย (Statistical Packages for the Social Science)